

УДК 631.115.1 “71” “312”

ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Ю. Ю. Карлик, кандидат економічних наук. М. Г. Бігдан.
Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського

© Карлик Ю. Ю., 2013.

© Бігдан М. Г., 2013.

Стаття отримана редакцією 01.08.2013 р.

Вступ. Сучасний аграрно-промисловий комплекс є важливим сектором економіки України. У процесі здійснення глибоких ринкових перетворень на селі роль і місце фермерських господарств в економіці аграрного сектора суттєво змінилися.

У сучасних умовах, при обмеженому ресурсному потенціалі, вони значною мірою забезпечують продовольчу безпеку країни, зайнятість сільського населення, знижуючи соціальну напругу в суспільстві.

Фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян із створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства, відповідно до закону[2].

Фермерське господарство займається господарською діяльністю самостійно. Головне в ній – виробництво та реалізація товарної сільськогосподарської продукції з метою одержання прибутків і розширення виробництва.

Забезпечення кращих умов функціонування фермерських господарств прямо пропорційно впливає на підвищення ефективності аграрної економіки. Тому визначення тенденцій розвитку, тобто перспективних напрямів ведення фермерського господарства, є важливим кроком для отримання позитивних результатів діяльності.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Дослідженням розвитку підприємств аграрного сектору та питань адаптації їх до ринково-підприємницького середовища займалися В. П. Горьовий, В. К. Збарський, П. М. Макаренко; питання розвитку фермерських і особистих підсобних господарств вивчали М. Й. Малік, В. Я. Месель-Веселяк; розробленням нової методології ціноутворення, регулювання міжгалузевих економічних відносин в агропромисловому комплексі займався П. Т. Саблук [7].

Проте складність економічних питань щодо тенденцій розвитку фермерських господарств та зміна умов господарювання свідчать про необхідність подальшого дослідження цих проблем.

Постановка завдання. Метою статті є визначення місця фермерського господарства в аграрному секторі економіки для того, щоб з'ясувати тенденції його розвитку в сучасних умовах господарювання, а також аналіз перспектив розвитку фермерських господарств та поставлення завдання перед центральними органами виконавчої влади для підвищення ефективності функціонування фермерських господарств Полтавщини.

Основний матеріал і результати. Український фермер сьогодні – один з основних виробників сільгосппродукції та рушійна сила аграрного сектора економіки, що постачає на ринок вагомую частину продовольства. Важливу роль він відіграє і в створенні нових робочих місць.

За роки ринкових перетворень фермерські господарства Полтавщини стали невід'ємною частиною аграрного сектора економіки.

Основу аграрно-промислового комплексу області складає сільське господарство, яке

характеризується розвинутим виробництвом зерна, молока, технічних культур.

У 2012 р. валове виробництво продукції сільського господарства порівняно з 2011 р. унаслідок недобору врожаю ранніх зернових знизилося на 10,3%, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах – на 12,5%, у господарствах населення – на 6,5 %. У галузі рослинництва валове виробництво продукції знизилося на 15,9% та в галузі тваринництва воно збільшилося на 11,7% (у тому числі у сільськогосподарських підприємствах збільшилося на 23,3%) [4].

Зараз в області функціонують 1679 фермерських господарств, із року в рік їх кількість збільшується. Площа фермерських господарств динамічно зростала і на початок 2012 року перевищила 200 тис. га. Середній розмір одного фермерського господарства становить 123 га. Майже 70% земель фермерських господарств – це орендовані землі [5].

Фермери Полтавщини спеціалізуються в основному на вирощуванні зернових та технічних культур, плодоовочевій продукції, а також тваринництві.

Частка фермерських господарств у виробництві валової продукції рослинництва становить близько 5 відсотків.

В особистих господарствах населення зосереджено виробництво майже всієї картоплі та овочів (понад 90% загального урожаю), майже 100% плодів і ягід, 14% зерна, а також значної частини продукції тваринництва (понад 50% м'яса та молока і 30% яєць).

Тому фермерські й особисті селянські господарства є сьогодні потужною складовою економічного потенціалу області.

Водночас для здійснення ефективної виробничої діяльності аграрії мають бути забезпечені сучасною сільгосптехнікою. Поки що її недостатньо, а рівень не відповідає сучасним технічним вимогам.

На Полтавщині щорічна потреба аграріїв в оновленні машинно-тракторного парку становить понад 1 млрд. грн., у той час як підприємства сільськогосподарського машинобудування області мають можливість випускати техніку і запчастини на 170 – 180 млн. грн.

З іншого боку, обсяги виробництва сільськогосподарської техніки перш за все визначаються платоспроможністю аграріїв. Виходячи із фінансових можливостей господарств, замовлення на придбання техніки в 2011 році становили лише 297 млн. грн. (30% від потреби).

Через нестачу коштів у сільгоспвиробників впав попит на продукцію сільськогосподарського машинобудування на внутрішньому ринку області.

Фермери у цьому питанні є найбільш незахищеними – у зв'язку з незначними обсягами коштів, які знаходяться у них в обігу, на оновлення техніки не вистачає [3].

Разом з тим сільгоспвиробники, які мають масштабне виробництво та більш потужний фінансовий ресурс, використовують в основному техніку іноземного виробництва (нову або ту, що була у використанні). Вартість її значно перевищує вартість вітчизняної (на 413 тис. грн. за одиницю в середньозваженому розрахунку).

Фермери за наявності коштів також надають перевагу імпортованій сільгосптехніці, яка на сьогодні є більш якісною. Для підтримки фермерства в Україні розробляються державні цільові програми. Вони й визначають тенденції розвитку фермерських господарств.

Державна цільова програма підтримки розвитку фермерських господарств здійснюється переважно через Український державний фонд підтримки фермерських господарств, який є державною бюджетною установою та виконує функції з реалізації державної політики щодо фінансової підтримки становлення і розвитку фермерських господарств.

За програмами державної підтримки (кредити, лізинг, часткова компенсація з бюджету) торік було придбано лише 47 одиниць техніки вітчизняного виробництва на суму 10,6 тис. грн.

Тому урядом визначено першочергові кроки, які необхідно здійснити на державному рівні для підтримки розвитку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування:

- шляхом здешевлення кредитів для її виробників, часткової компенсації вартості її

закупки для аграріїв, використання фінансового лізингу;

- новоствореним фермерським господарствам у період становлення (перші три роки після їх державної реєстрації, а в трудонедостатніх населених пунктах – п'ять років) та фермерським господарствам з відокремленими фермерськими садибами, фермерським господарствам, які провадять господарську діяльність і розташовані у гірських населених пунктах, на поліських територіях, на безповоротній основі за бюджетною програмою «Фінансова підтримка фермерських господарств» і на поворотній основі за бюджетною програмою «Надання кредитів фермерським господарствам»;

- іншим фермерським господарствам – на поворотній основі за бюджетною програмою «Надання кредитів фермерським господарствам».

Одночасно, відповідно до видатків держбюджету, фермери мають право отримувати допомогу за напрямками державної підтримки на загальних підставах та згідно з регіональними програмами підтримки суб'єктів господарювання у сільському господарстві.

У спеціальному фонді державного бюджету на 2013 рік за бюджетною програмою КПКВК 2801460 «Надання кредитів фермерським господарствам» передбачено асигнування в обсязі 27,9 млн. гривень [4].

Крім того, перед центральними органами виконавчої влади поставлено завдання:

- сформулювати державне замовлення на сільськогосподарську техніку на 2013 – 2015 роки;

- забезпечити підписання ф'ючерсних контрактів між сільськогосподарськими виробниками та вітчизняними виробниками відповідної техніки;

- передбачити кошти в державному бюджеті на здешевлення кредитів для сільгоспвиробників на придбання вітчизняної техніки та визначити відповідний механізм кредитної підтримки;

- розробити програму стимулювання експорту сільськогосподарської техніки;

- розробити заходи з регулювання імпорту сільськогосподарської техніки в рамках механізмів СОТ. Україна має всі можливості ввести певні обмеження для ввезення техніки, аналоги якої виробляються в Україні;

- звільнити від ПДВ та ввізного мита імпорт технологій та обладнання для реконструкції та модернізації вітчизняних підприємств сільгоспмашинобудування;

- максимально стимулювати розвиток цих підприємств через залучення інвестицій у модернізацію та нарощування виробництва;

- створити мережу сервісних центрів післяпродажного обслуговування сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва. Перераховані завдання стосуються поліпшення технічної бази для ефективного функціонування фермерських господарств. Проте існує ряд інших перспективних планів, які потребують реалізації для формування стійкого фундаменту розвитку фермерства як на Полтавщині, так і в Україні в цілому (рис. 1).

Влада області також не стоїть осторонь вирішення цих нагальних питань: зараз розробляється регіональна Програма розвитку внутрішнього виробництва, в якій, зокрема, передбачається ряд заходів, направлених на нарощування обсягів виробництва промислової імпортозамінної продукції для агропромислового комплексу [5].

Системи ресурсного забезпечення і збуту, орієнтовані на невеликі обсяги постачання або доставки, потребу в яких відчують фермери, лише почали розвиватися. Обслуговуючі кооперативи, орієнтовані на ресурсне забезпечення та послуги фермерам у сфері маркетингу й збуту, які уможливають придбання та продаж фермерами малих партій без упакування, або погано розвинуті, або взагалі не існують.

Програмою соціального розвитку сільських населених пунктів Полтавської області на 2013 рік передбачено кошти на соціальний розвиток сільських територій у сумі 142,3 млн. грн. [6].

Роботу з виконання Програми соціального розвитку сільських населених пунктів Полтавської області на 2013 рік уже розпочато. Станом на 01.05.2013 укладено 1346 соціальних угод на суму 29,6 млн. грн. (73,3% від передбаченого програмою).

Рис.1. Основні завдання для поліпшення розвитку сільського господарства

Висновки. Місце фермерського господарства в аграрному секторі економіки досить вагоме, оскільки саме фермерські господарства є основним виробником сільськогосподарської продукції. Вони постачають на ринок вагому частину продовольства, сприяють створенню робочих місць. Це позитивно відображається на розвитку аграрного сектора економіки.

Хоча фермерство має ряд проблем, серед яких оновлення технічної бази, проте існують і тенденції для розвитку фермерського господарства, що забезпечуються державними програмами підтримки розвитку фермерських господарств.

Отже, особливості розвитку фермерських господарств визначаються різними тенденціями. Зокрема, шляхом:

- надання кредитів;
- використання фінансового лізингу;
- стимулювання експорту сільськогосподарської продукції;
- звільнення від ПДВ і ввізного мита імпорту технологій;
- залучення інвестицій у модернізацію та нарощування виробництва;
- розширення ринків збуту;
- поліпшення умов праці за рахунок модернізації технічного обладнання та ін.

Перспективним напрямом є подальший розвиток галузі у напрямі підвищення конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках, створення умов для розширення сфери зайнятості на селі.

Перспективою подальших наукових досліджень є виконання центральними органами виконавчої влади поставлених завдань і реалізація планів на 2013–2015 роки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Головне управління агропромислового розвитку Полтавської області. [Ел. р.]– Режим доступу: [http://www.apk.poltava.ua/].
2. Державна підтримка фермерських господарств. [Ел. р.] – Режим доступу: [http://minagro.gov.ua].
3. Економічна ефективність та перспективи розвитку фермерських господарств Херсонської області // Вісник аграрної науки Причорномор'я. [Ел. р.] – Режим доступу: [http://www.stationline.org.ua/index.php/agro/43.html].
4. Електронна енциклопедія сільського господарства. [Ел. р.] – Режим доступу: [http://www.agroscience.com.ua/].
5. Машинобудування для фермерів. Економічна доцільність. [Ел. р.] – Режим доступу: [http://www.adm-pl.gov.ua/old/main/news3/detail/1003.htm].
6. Новини Полтавщини. [Ел. р.] – Режим доступу: [http://np.pl.ua/2013/05/na-sotsialnyj-rozvytok-sil'skyh-terytorij-poltavschyny-peredbachyly-1423-mln-hrn/].
7. Саблук, П. Т. [Ел. р.] – Режим доступу: [http://archive.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/van/sabluk.html].

УДК 631.115.1 “71” “312”

Карлик Юлія Юрїївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту. **Бігдан Марина Григорівна**, аспірантка кафедри менеджменту. Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського. **Особливості та тенденції розвитку фермерських господарств у сучасних умовах господарювання.** Проаналізовано розвиток фермерських господарств Полтавської області. Обґрунтовано необхідність оновлення технічної бази, що забезпечить підвищення ефективності функціонування фермерських господарств, а також розглянуто виконання органами влади перспективних завдань на 2013–2015 роки.

Ключові слова: фермерське господарство, тенденції розвитку, економічний потенціал області, державна цільова програма підтримки розвитку фермерських господарств.

УДК 631.115.1 “71” “312”

Карлик Юлия Юрьевна, кандидат экономических наук, доцент кафедры менеджмента. **Бигдан Марина Григорьевна**, аспирантка кафедры менеджмента. Кременчугский национальный университет им. М. Остроградского. **Особенности и тенденции развития фермерских хозяйств в современных условиях хозяйствования.** Проанализировано развитие фермерских хозяйств Полтавской области. Обоснована необходимость обновления технической базы, которая обеспечит повышение эффективности функционирования фермерских хозяйств, а также рассмотрено выполнение органами власти перспективных задач на 2013–2015 годы.

Ключевые слова: фермерское хозяйство, тенденции развития, экономический потенциал области, государственная целевая программа поддержки развития фермерских хозяйств.

UDC 631.115.1 “71” “312”

Karlik Julia, PhD, assistant professor of management. **Bigdan Marina**, Department of Management graduate. Kremenchug National University named Michael Ostrogradskiy. **Features and tendencies of development farms in the contemporary economy.** The article analyzes the development of farming, Poltava region. The necessity of updating technical resources that will improve the efficiency of farms and execution by the authorities considered promising targets for 2013-2015.

Keywords: farm, trends, economic potential of the region, the state target program of support for farmers.